

FYZIKÁLNÍ PRAKTIKUM FJFI ČVUT V PRAZE

Datum měření: 20.2.2011	Jméno: Jakub Kákona
Pracovní skupina: 2	Ročník a kroužek: Pa 9:30
Spolupracovníci: Viktor Polák	Hodnocení:

Úloha č.2: Měření hysterezní smyčky balistickým galvanometrem

Abstrakt

V této úloze jsme změřili stacionární hysterezní smyčku neznámého feromagnetika ve tvaru toroidu pomocí balistického galvanometru.

1 Úvod

Hystereze materiálu je vlastnost při které aktuální stav jeho měřených veličin závisí na jejich předchozím vývoji. Příkladem hystereze je například chování střídavě zatěžované reálné pružiny, ozubených kol v převodech nebo v našem případě závislost magnetické indukce látky na intenzitě vnějšího magnetického pole této cívky. Mění-li se vnější magnetické pole periodicky, dostáváme jako reakci závislost magnetické indukce v podobě hysterezní smyčky. Studium hysterezní smyčky feromagnetika je právě obsahem této úlohy.

2 Pracovní úkoly

1. Změřte hysterezní smyčku toroidu z dané feromagnetické látky a graficky ji znázorněte.
2. Určete koercitivní sílu H_K a remanenci B_R .
3. Diskutujte jak magnetické pole země ovlivňuje měření a zda-li je možné jej s danou aparaturou měřit.

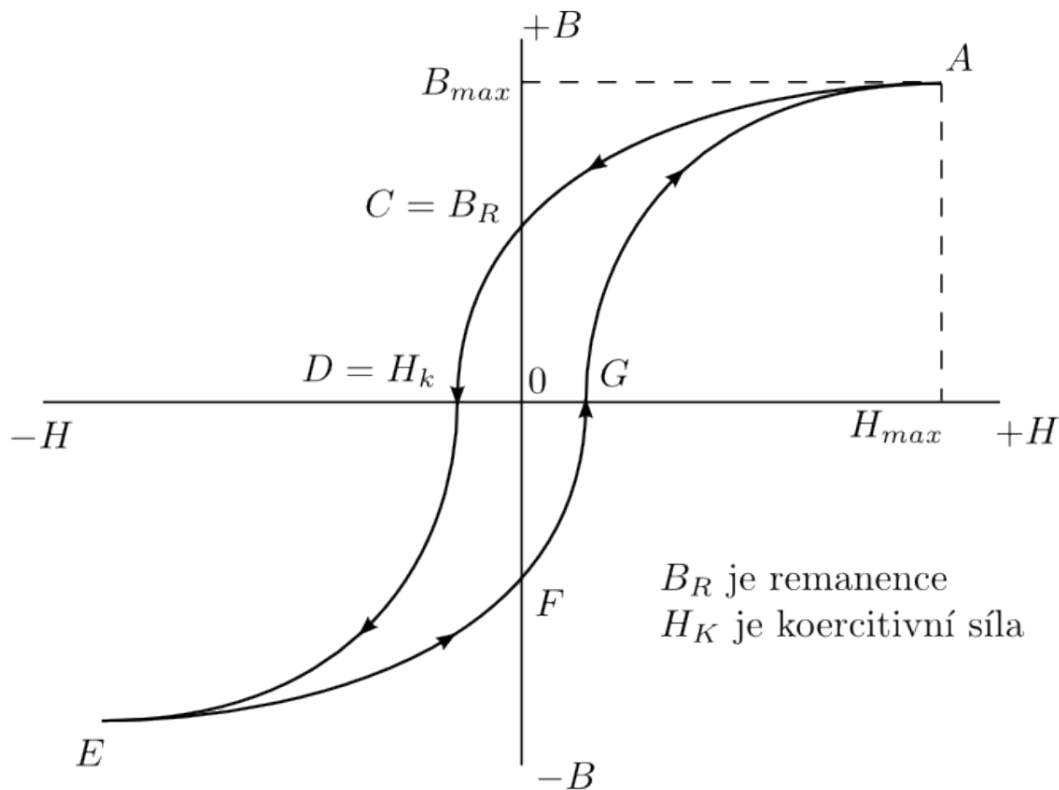
3 Pomůcky

Balistický galvanometr, Odporová dekáda $0,1 \Omega - 100 \text{ k}\Omega$, feritový toroid s primárním a sekundárním vinutím, 1 vypínače, 2 přepínače, 1 komutátor, stolní ampérmetr, normál vzájemné indukčnosti, propojovací vodiče.

4 Základní pojmy a vztahy

4.1 Hysterezní smyčka

Předpokládaný tvar hysterezní smyčky je vidět na obrázku 4.1. Podstatné jsou některé důležité body hysterezní smyčky.

Obrázek 1: Předpokládaný tvar hysterezní smyčky feromagnetika

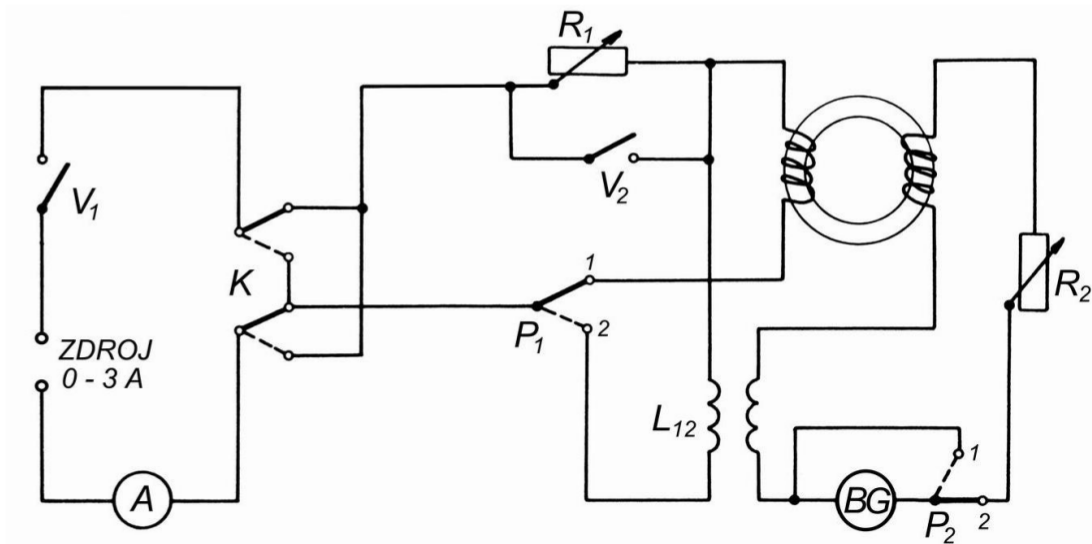
- Remanence B_r – Velikost zbytkové magnetické indukce magnetické indukce, která v materiálu zůstane po vypnutí vnějšího magnetického pole, byl-li materiál předtím v bodě A .
- Koercitivní síla H_K – intenzita vnějšího magnetického pole, při které dojde k úplnému odmagnetování zkoumaného vzorku, byl-li předtím v bodě A .

4.2 Měření hysterezní smyčky balistickým galvanometrem

Schéma experimentálního zapojení je na obrázku 4.2. Obvod byl napájen zdrojem stejnosměrného napětí přes vypínač a mechanický komutátor, který umožňoval relativně rychlé prohození pólů napájení. Dále byl obvod rozdělen na dvě smyčky s indukčností, mezi kterými bylo možné přepínat přepínačem $P1$. Přepnutí přepínače do polohy 1 znamenalo zapojení toroidálního vzorku do obvodu; poloha 2 sloužila pro měření v referenčním obvodu s normálem vzájemné indukčnosti $L_{12} = 7,27mH$. Indukovaný náboj na sekundárním vinutí cívky toroidu, resp. indukčnosti L_{12} byl měřen balistickým galvanometrem.

Protože měřený vzorek má tvar toroidu bez vzduchové mezery, lze dobře vypočítat intenzitu vnějšího magnetického pole buzeného primární cívkou.

$$H = \frac{n_1 I}{2\pi r}, \quad (1)$$

Obrázek 2: Schéma zapojení měřící aparatury

kde n_1 je počet závitů magnetizační cívky, I je proud procházející magnetizační cívkou, r je poloměr střední kružnice toroidu.

Elektrický obvod reaguje na rychlou změnu magnetizačního proudu proudovým pulzem na sekundární cívce toroidu. Změna magnetické indukce vzorku je přitom přímo úměrná náboji, která proteče galvanometrem v měřícím obvodu. Tento náboj je možné měřit právě pomocí balistického galvanometru.

$$Q = K_b^{(\rho)} \lambda s_1, \quad (2)$$

kde $K_b^{(\rho)}$ je balistická konstanta, λ je činitel závislý na tlumení galvanometru (tedy i na odporu R), s_1 je balistická výchylka galvanometru. Závislost změny magnetické indukce na výchylce galvanometru je pak dána vztahem.

$$\Delta B = \frac{R K_b^{(\rho)} \lambda s_1}{n_2 S}. \quad (3)$$

Měření zkalibrujeme pomocí normálu indukčnosti L_{12} , kde komutujeme proud například $I = 0.6 A$. Pro neznámý koeficient $R K_b^{(\rho)} \lambda$ pak máme:

$$R K_b^{(\rho)} \lambda = \frac{2 L_{12} I_1}{s_1^*}, \quad (4)$$

kde R je odpor v obvodu s galvanometrem, s_1^* je balistická výchylka při tomto měření, $K_b^{(\rho)}$, λ jsou hledané činitele.

Způsob měření balistickým galvanometrem umožňuje měřit pouze změnu magnetické indukce při změně vnějšího magnetického pole z bodu A do měřeného bodu; velikost magnetické indukce je tak určena až na aditivní konstantu. Tu ale můžeme určit z předpokladu, že hysterezní smyčka je symetrická vzhledem k počátku souřadnic.

5 Výsledky

Při měření jsme volili maximální proud o velikosti 600 mA. Ovšem vzhledem k odporům spínačů a přechodových odporů kontaktů bylo problematické tento maximální proud udržet během měření konstantní.

s [cm]	$RK_b^{(\rho)}\lambda$
20,77	$1,91\cdot 10^{-5}$
21,36	$1,85\cdot 10^{-5}$
20,77	$1,91\cdot 10^{-5}$
21,46	$1,85\cdot 10^{-5}$

Tabulka 1:

Celkově jsme určili koeficient $RK_b^{(\rho)}\lambda = 1,88 \cdot 10^{-5}$.

Tuto kalibrační konstantu jsme použili pro zobrazení stacionární hysterezní smyčky h_s . Měřili jsme od bodu A do bodu E . Za předpokladu, že hysterezní smyčka je symetrická podle středu, jsme pro snazší orientaci vykreslili i spodní část hysterezní smyčky – jako „předpokládaná“ data.

0.8hs Naměřená stacionární hysterezní smyčka.

Z grafu ?? jsme odečetli remanenci a koercitivní sílu: $H_K = 17.3Am^{-1}$

$B_r = 5mT$

6 Diskuse

6.1 Měření hysterezní smyčky balistickým galvanometrem

7 Závěr

Naměřili jsme stacionární hysterezní křivku od bodu A do bodu E . Určili jsme koercitivní sílu k_l a remanenci k_{kl} . Druhou část úlohy jsme z technických důvodů nezměřili.

Reference

- [1] <http://praktikum.fjfi.cvut.cz/mod/resource/view.php?id=191> -Zadání úlohy
- [2] http://www.mlab.cz/Designs/Measuring_instruments/Fluxgate_magnetometer/DOC/fluxgate.pdf –Bak